

Peter Hervik

Race, "race", racialisering, racisme og nyracisme

Studiet af racisme og racialisering i Danmark er komplekst og behæftet med stærke moralske og politiske interesser og følelser. Ofte omtales racisme og race uden reference til den foreliggende litteratur og betydningsfulde historiske erfaringer og uden inddragelse af de oplevelser, som især synlige minoriteter og danske statsborgere med ikke-vestlig oprindelse har med racistisk tænkning. I denne artikel fører jeg centrale aspekter ved racisme ind i en nutidig faglig diskussion. Jeg stiller en række vigtige spørgsmål og leverer robuste redskaber til at undersøge, hvornår en begivenhed, en trend eller rutine udgør racisme i en akademisk funderet analyse. I artiklen argumenterer jeg for, at analysen i hvert enkelt tilfælde må hvile på en analyse af den specifikke handling. Artiklen er skrevet på baggrund af min forskning i Danmark i de sidste to årtier og diskuterer begreberne race, "race", racialisering, racisme og nyracisme. Den fremlægger desuden litteratur og historiske erfaringer, som jeg mener bør inddrages i en sund, kritisk dialog om racisme i Danmark baseret på et sociologisk og antropologisk fundament.

Søgeord: racialisering, nyracisme, racisme, nynationalisme, kulturkamp, uforenelighed.

At racisme er dårligt for et samfund og bør bekæmpes, hersker der rimelig bred enighed om i Danmark. Samtidig bagatelliseres eksistensen af racisme dog i den offentlige debat (Hervik & Jørgensen 1992), ligesom racisme ofte gøres til et individuelt problem (se Boisen & Hervik 2014), og begreberne "race" og "racisme" fremstår diffuse og uklare.

Diskurserne om racisme undlader at inddrage dels erfaringer fra andre lande og dels den faglige viden om racisme og racismebenægtelse, der er akkumuleret i litteraturen. Og kun et begrænset antal danske studier har behandlet emnet til bunds og undersøgt, om særlige begivenheder, praksisser eller diskurser er udtryk for racisme i en eller anden grad og form. Se bl.a. følgende bidrag: Studier af "farveblindhed" (Petersen 2009, Hervik & Jørgensen 2002), "hvidhed" (Køn, Kvinder & Forskning 2008), juridiske perspektiver på diskrimination og racisme (Justesen 2003; Rehof 1995, se også Jagd 1997), racialisering af adoptivbørn (Myong 2009), menneskeudstilling af andre "racer" i Zoologisk Have, Scala og Tivoli (Andreassen & Henningsen 2012), internetmobning (Spears & Kofoed 2013). Derudover har mediernes dækning af etniske og religiøse minoriteter fået stor opmærksomhed (Hervik 2002, 2011; Andreassen 2007; Hussain, Yilmaz & O'Connor 1997), den nye racisme (Wren 2001; Røgilds 2002; Hervik 1999b, 2011), Muhammed-tegningerne, Islam, islamofobi og racisme (Jørgensen 2011; Hervik 2011, 2015) samt diskrimination i folkeskolen (Jacobsen et al. 2012).

I denne artikel fører jeg de centrale aspekter ved racisme ind i en nutidig diskussion og stiller en række vigtige spørgsmål samt leverer robuste redskaber til at undersøge, om en begivenhed, en trend eller rutine udgør racisme i en akademisk funderet analyse. Det kan være f.eks., om en begivenhed er signifikant for at skabe en holdningsændring, om den styrer sociale relationer, der kan undersøges, om et fænomen stiger, falder, opløses, eller om en begivenhed eksempelvis er en del af de rutiner, der understøtter samfundets strukturer (Postill 2013). Det er på basis af 15 års forskning på feltet, at jeg her fokuserer på det håndværksmæssige arbejde med racisme. Det sker med udgangspunkt i danske erfaringer og ved brug af international, især sociologisk og antropologisk, litteratur.

At definere racisme

I sociologiens og antropologiens verden findes ikke kun en enkelt definition af racisme eller nyracisme. Når begrebet dukker op i udtalelser om aktuelle begivenheder, personer og partier, får ordet en negativ ladning. Ingen bryder sig om det, ingen vil have det hæftet på sig. Når der tilsyneladende er enighed om, at fænomenet klinger negativt, kunne det være den gode grund til at arbejde på at minimere racisme og dets tilgrundliggende kognitive skemaer. Vi bør efter min opfattelse være særligt forpligtigede som forskere til at tage racisme alvorligt og gøre alt for at undersøge, om racisme er under udvikling i vores samfund. Det er mit specifikke argument (Hervik 2002, 2011), at en

Peter Hervik
Professor MSO ved
Center for Studier
af Migration og
Diversitet, Institut
for Kultur og
Globale Studier,
Aalborg Universitet
E-mail:
hervik@cgs.aau.dk

faglig undersøgelse af ethvert tilfælde af formodet racisme må redegøre for de konkrete omstændigheder gennem en detaljeret beskrivelse og undersøgelse.

En forsker må her være opmærksom på sprogets nuancer, ikke mindst, når sproggrænser krydses. Et indlysende tilfælde er det engelske ord *race*, som står i skarp kontrast til det tyske *Rasse*, der betegner fysiske mennesketyper i tysktalende lande. Brugen af *Rasse* og *Rassist* eller tilsvarende tyske termer er direkte forbundet til nazismen i 1920'erne, 1930'erne og 1940'erne. Derimod genopstår det engelske *race* kort efter krigen, hvor det bliver brugt til at betegne nye migranter, der kommer til England fra nyligt selvstændige (afkolonialiserede) dele af det britiske Commonwealth (Banton 2000:58).

I Skandinavien er *race* og *racisme* tydeligt negativt ladede ord med referencer til nazi-ideologi, tv-dækning af "race-uroligheder" i USA og apartheid-systemet i Sydafrika. De negative associationer og vores stærkt egalitære filosofi medvirker til en selvforståelse, hvor forholdet til synlige minoriteter betragtes ud fra en slags farveblindhedsideologi, der siger, at fysiske forskelle ikke må betyde noget. Imidlertid kan denne ideologi også opfattes som en måde at benægte race-baseret ulighed på (Ferber 2012). Ifølge Abby L. Ferber skjuler farveblindhedsideologien den raciale ulighed i talen om liberalismens ideologi, hvor frie markedsvilkår styrer, og hvor individets frihed til at vælge betyder, at alle har mulighed for at arbejde og udvikle sig på lige fod. Her findes således ikke race-barrierer, der kan hindre nogen i at opnå succes. Samtidig anses race-baseret ulighed for at være resultatet af *naturlige processer* snarere end *sociale relationer*. Segregering i f.eks. ghettoer ses som resultatet af en (naturlig) trang til at bo iblandt ens "race"-fæller. Endelig omskriver farveblindhedsideologien ulighed til at være resultatet af nedarvede *kulturelle forskelle* mellem racialiserede grupper og ikke af *biologisk baserede forskelle* (Ferber 2012).

Selv om forskerens etnografiske, sociologiske eller antropologiske analyse begynder med delte sociale oplevelser med grupper af "indfødte", så kan analyserne aldrig reduceres til en enkelt af disse tidligere historiske tilfælde af stereotyper. Det følger heraf, at en person *kan* benægte at være racist med reference til f.eks. nazisme eller apartheid, men alligevel optræde racistisk ved brug af stereotyper bundet til "kultur" eller "etnicitet". Altså, at en person ikke optræder racistisk i gammeldags "biologisk racisme"-forstand, men gør det i en "nyracistisk" betydning. Dette vender jeg tilbage til senere i artiklen.

Begrebshistorie

I en bredere historisk betydning er racisme en ideologi, der inddeler klodens folkeslag i hierarkiske kategorier, primært baseret på farve og kropsudtryk (Trouillot 1991), og som oprindeligt opstod efter de store opdagelsesrejser i 1400-tallet. Dengang troede europæerne, at landvindingerne skyldtes kvaliteter, der var typiske for "den hvide race" (Banton 2000:58).

Ifølge Alana Lentin (2008) blev begrebet race først brugt i 1484 af Francois Bernier om en opdeling med udgangspunkt i fysisk forskellighed. På dette tidspunkt var begrebet ikke påvirket af idéer om overlegenhed og underordning af folk. Dette skete først med oplysningstiden i det 18. århundrede, hvor idéen optræder sammen med den nye forkærlighed for videnskab. Ifølge den evolutionære ideologi påkrævede videnskab klassifikation og hierarkisering af alt, herunder mennesketyper. De fleste af oplysningstidens tænkere hylde forestillingen om alle menneskers lighed. Senere så mange dog snarere en slags spejlbillede på opdelingerne af folk i kolonierne i den samfundsmæssige ulighed. Her henviste man til disse gruppers forskellige "natur" og måske deres manglende evner til nogensinde at komme ud af deres trældom. Den romantiske bevægelses supplerende hyldest til nationalstaterne med deres særskilte, unikke historier og deres folkeslags tilsyneladende unikke karakter katalyserede et skifte fra at se mennesker som sociale væsener til at se dem som primært biologiske enheder styret af naturen. I denne proces fungerede race, ifølge Lentin, i nationalismens tjeneste og nationens skabelse baseret på en idé om en delt, fælles skæbne.

Den tyske antropolog Johann Friedrich Blumenbach troede på monogenese – det vil sige, at alle mennesker stammer fra en enkelt oprindelige gruppe – men hævdede, at ikke-hvide havde degenereret over tid på grund af klimaet, sygdomme og særlige måder at leve på. Hvide mennesker var derfor blevet de naturlige regenter, der var forudbestemt til at varetage fremskridtet og civilisere de ikke-hvide mennesker. Modsætningen *polygenesis* – det vil sige, at forskellige racer nedstammer fra forskellige forfædre – gav anatomen Robert Knox muligheden for at introducere en absolut biologisk adskillelse mellem racerne. Racer blev derfor anset for at være uforanderlige og vedvarende (Lentin 2008). Idéen om blanding af racerne dukkede særlig stærkt op i race-teoretikeren grev Joseph-Arthur Gobineaus tilgang (1816-1882). For at forklare de sociale problemer i hans samtid vendte han sig til race-tænkningen, og hvad han så som degenerering af den europæiske civilisation på grund af blanding med inferiøre racer (Gobineau 1853-1855). Gobineau er tilskrevet to særlige talemåder; "race er alt; der kan ikke være nogen anden sandhed" samt "der kan ikke være lighed mellem racerne" (Munford 1978:199; se også Lentin 2008).

I kolonitidens møde med "den nye verden" var det kritiske spørgsmål, hvorvidt de "fremmede", "de primitive", "barbarerne", eller "folk uden historie" (Wolf 1982) havde udviklet sig så langt, at de med europæisk hjælp

kunne komme ind i Guds rige og den europæiske civilisation. I ideologien om den hvide mands overherredømme finder Lentin to bredt definerede former for forestillinger om racisme. På den ene side *naturalismen*, hvor europæerne ses som udviklede mennesker, der har taget "den sociale" statslige kontrakt til sig og skabt kollektiv, lokal tryghed. De primitive ses derimod som uforanderlige og *ude af stand til* at udvikle sig. På den anden side er *historicismen*, hvor ikke-europæere ses som nogen, der evner at opnå fremskridt, hvis de bliver guidet igennem af den hvide mands kyndige hånd (Lentin 2008). En pointe med disse opdelinger er, at de udgør et tankesæt, som eksisterer *forud* for europæernes møde med ikke-europæere og ud af hvilket eurocentrisme opstår (Sayyid 2003).

Den første akademiker, der for alvor vendte sig imod evolutionsteorien, som ovenfor beskrevet, var antropologen Frans Boas (1858-1942). Boas, der betragtes som grundlæggeren af moderne amerikansk antropologi, kom oprindeligt fra Tyskland, hvor han var stærkt inspireret af filosofen Johan Gottfried Herders kulturforståelse. Boas' anti-racisme tog udgangspunkt i, at enhver kultur har sin egen historie og kun kan forstås på dens egne præmisser. For at forstå en kultur måtte man derfor forstå, hvordan kulturens "medlemmer" forstår verden. Alle kulturer blev endvidere anset for ligeværdige uden en overordnet fælles værdi eller målestok (Boas 1982). Dette er kulturrelativisme. Endvidere var udgangspunktet geografisk og med den implikation, at det kan være meget skadeligt at emigrere, fordi individet da mangler det bærende fællesskab (White 2005). Således vil et individ og et folk trække inspiration fra den umiddelbare omverden og dens myter, skikke, traditioner og sprog og inden for dette rum udvikle sig selv og den kulturelle identitet (White 2005). For Herder (og senere gentaget af Boas) er det tillige centralt, at ingen kultur er overordnede andre. Alle er unikke og enestående på deres helt egen måde.

Denne kulturrelativisme er ikke den samme, som vi møder i slutningen af det 20. århundrede, hvor f.eks. kosmopolitanisme og globalisering (Comaroff 1996) medfører, at kulturbegrebet i mindre grad bliver brugt efter billedet "kulturer som øer", men i stedet opfattes som "kulturelle strømme" (*flux* eller *flows*). Nu går argumentet mod kulturrelativismen på, at den ubegrænsede respekt og accept af andre kulturer vil medføre en tilsidesættelse af de individuelle menneskerettigheder og accept af kønsbaserede uligheder, tvangsægteskaber, arrangerede ægteskaber og kvindelig omskæring (Wikan 1995). For Herder og Boas handlede kulturrelativisme om, at hele måden at leve på skal ses som noget kulturelt. Bl.a. Wendy Brown har set dobbeltheden i, at nye syn på andre civilisationer og kulturer, f.eks. i dikotomien af vestlig/ikke-vestlig, har udløst ét særdeles diversificeret kulturbegreb for "os", mens "de andre" stadig bliver reduceret til marionetdukke for deres anderledes kultur (2008). Altså opstår Herders og Boas' (og andres) idé om kultureernes uforenelighed igen i en ny skikkelse.

Boas opgav dog ikke race-begrebet, men reducerede det til et biologisk fænomen, som biologer og arvelighedsforskere måtte håndtere. Men i løbet af 1920'erne stod det klart, at disse videnskaber heller ikke kunne bruge begrebet i betydningen hele kulturer eller civilisationer, ej heller som ren biologisk eller genetisk enhed. Begrebet "race" blev anset for at være en social konstruktion, som blev bygget oven på nogle fænotypiske variationer og med nogle genetiske forskelle, der imidlertid var langt mere varierende inden for den enkelte gruppe end mellem grupperne (Eriksen 2001). I de næste årtier er tendensen i antropologien, at man foretrækker at placere karakterisering af synlige biologiske forskelle som en lille del af etniciteten (Omi & Winant 1994).

Det er vigtigt at slå fast, at racisme ligesom racebegrebet ikke er biologisk funderet. Selvom man i 20'erne og 30'erne tillagde geneologiske forhold at udgøre ca. 2/3 af forskellen mellem "racer", så er denne biologiske konstruktion stadig en social konstruktion, der lægger betydning oven på de biologiske kendetegn og som naturliggør andres kultur. Det er klart, som Lentin rigtigt påpeger med henvisning til anti-semitisme, at den alligevel aldrig nogensinde *kun* har været biologisk, men altid også kulturelt funderet. Det betyder endvidere, at anti-semitisme som en form for racisme ikke har udgangspunkt i eksisterende forskelle mellem grupper af mennesker, men alene er et politisk projekt (Lentin 2008).

I dag er der opstået en slags arbejdsdeling mellem sociologi og antropologi, der ifølge Claire Alexander handler om, at det er sociologer, der kigger på race og racisme, mens antropologer fremhæver kulturel forskellighed i deres tilgange (Alexander 2004). Det er ifølge Terence Turner som om, at antropologien har en selvforståelse, der siger, at man én gang for alle har bekæmpet ethnocentrismen og eurocentrisme med sit korrekte fokus på kulturel relativisme (Turner 1993). Kamala Viswesvaran derimod argumenterer for, at biologibegrebet med Boas' mellemkomst blev overladt til biologerne for altid, men at antropologerne burde tage det tilbage, fordi det er en vedvarende social konstruktion, der bliver ved med at producere "race"-tænkning (1998).

Selv om race således ikke længere kan siges at eksistere, så har "race" som social konstruktion stadig konsekvenser, som sociologen og historikeren William Edward Burghardt du Bois forklarer om racisme: "Jeg kan let genkende racismen, og at den bliver fuldt juridisk håndhævet; det sorte menneske er en person som må køre "Jim Crow" i Georgia" (Bois 1940:153). Han pointerede, at det var oplevelsen af racisme og den socialt eksisterende konstruktion af "race", som var afgørende. Den fælles oplevelse af racistisk diskrimination bør da være centrum for en definition af racisme. Med andre ord er "race" (nu med anførselstegn for at skille det fra det oprindelige race-begreb) gjort til resultatet af racisme med ekstra negative kendetegn (Omi & Winant 1994).

Sociologen og forfatteren Albert Memmi har fremhævet, at ideologien om racisme er en tilgang til forskellighed, der altid vil være fordelagtig for den, der udøver racisme, og ødelæggende for offeret. Ifølge Memmi ser udøveren

forskellighed som noget negativt og føler sig derfor fuld berettiget til at udøve racisme (*entitlement racism*) for at sikre egne privilegier og agere aggressivt mod offeret. Til dette formål tages tilskrevne fænotypiske kendetegn i brug som indikatorer for intellektuel og moralsk underordning (Memmi 1992).

For andre personer er det hudfarve eller blod, der fungerer som forskels-sættende træk mellem mennesker. Farve er dermed ét af de mest almindeligt tilskrevne udtryk for medfødt forskellighed. Med udgangspunkt i oplysningstiden har Lentin vist, hvordan fattige blev opfattet som racielt degenerede og ude af stand til at forbedre sig (2008). Dette syn er baseret på eugenikken (racelæren), der breder ideologien om fysiske forskelle ud til også at inkludere de lavere sociale klasser (Koch 1996).

Fælles for de fleste forestillinger om racer er en fastlåst forestillet forbindelse mellem fysisk variation og kulturel praksis. Ruth Wodak og Martin Reigl argumenterer for, at racisme bør inkludere forskellige måder at anfægte og underordne grupper på og skal ses som synkretistisk, dvs. en ideologisk blandet sammenstilling. Nogle grupper bruger doktriner, tro og stereotyper til at skildre andre grupper som underordnede, hvormed gruppemedlemmerne selv kan opretholde en privilegeret position (1999). Med andre ord vil en racistisk diskurs ofte indoptage andre argumenter for egen vindings skyld, uanset den interne logik og sammenhæng. I de sidste årtier blev nyracisme brugt bredt som et begreb, der dækkede en ny, men tæt forbundet måde at konstruere og skildre menneskelige forskelle på ved hjælp af "kultur", "ethnicitet" og "forskellighed". Igen er spørgsmålet ikke, hvorvidt forskelle mellem racer og kulturer er naturligt uforenelige eller ej; det centrale er skabelsen af idéen om uforenelighed. En idé, som skabes med henblik på at kunne iværksætte visse sanktioner og politikker. Kort sagt er racisme et politisk projekt (Anthias 2012).

Tre hovedelementer til analyse af racisme

I forbindelse med et forskningsprojekt i slutningen af 1990'erne ("Forskellighedens logik"), som førte til bogen *Den generende forskellighed*, arbejdede jeg med racisme-begrebet for at kunne analysere Ekstra Bladets kampagne "De fremmede". Kampagnen var sammenflettet med Dansk Folkepartis opkomst på samme tid (Hervik 1999). Projektet førte mig gennem mange videnskabelige analyser om racisme, men det var efter samtaler med eksperterne på området, Laura Nader og Troy Duster, begge fra University of California, Berkeley, på en konference ved University of Ghent, at min forståelse af begrebet for alvor faldt på plads.

I min behandling af racisme indgår tre fundamentale elementer, som jeg skitserer nedenfor: en fælles grundopfattelse, racialisering, og magten til at racialisere. Før det kan afgøres, om en praksis er "racisme", skal disse elementer undersøges. Med det princip som udgangspunkt vil ethvert udsagn om, hvorvidt "danskerne er racistiske" eller ej, forekomme absurd og irrelevant.

Derimod kan man spørge, om der findes racisme i Danmark, ved at undersøge handlinger og udsagn, der defineres som racistiske.

Det er målet at tilføre racismebegrebet et praktisk analytisk perspektiv, hvor en begivenhed eller en særlig ytring undersøges for at fastslå om praksis er racistisk, eller i hvilken udstrækning praksis har et racistisk islæt i sig. Med dette formål for øje er jeg kommet frem til, at der må være tre tæt forbundne dimensioner af racisme til stede. Disse elementer er i forskellige kombinationer til stede i de fleste faglige behandlinger af racismeproblematikken.

For det første må vi finde ud af, om der findes en delt fælles grundopfattelse (en fortolkningsramme), hvor der er en særlig opdeling mellem "os" og "dem", som fastfryser en antagelse om uforenelighed. Dette kunne være et nationsbaseret "vi", danskerne, de indfødte i Danmark, de som var her først, og "de", "de andre", immigranter og efterkommere, som ikke "hører naturligt til" og derfor måske stadig opfattes som udlændinge. Et konkret eksempel på en sådan grundopfattelse kan ses i den danske "gæst-vært" forståelse, hvor migranter ses som uregerlige og provokerende gæster i landet, og som nægter at nedtone deres anderledeshed og derfor gør den danske vært racistisk (Hervik 2011). Sådanne forståelser, også kaldet "kulturelle modeller", har udviklet sig i Danmark siden starten af 1990'erne og henviser til "de mønstre i vores referenceramme, vi bruger til at ræsonnere med i konkret interaktion" (Hervik 1995).

For det andet bør dikotomiseringen imidlertid undersøges mere grundigt for at blotlægge hvilke værdiladede relationer, der eksisterer mellem udøvere af og ofre for racistisk handling eller udsagn. Spørgsmålet er, om forholdet udgør en racialisering, en hierarkisering, en underordning, en ringeagt, en afhumanisering, en talen om "de andre", som uforenelige, primitive, bag ud i forhold til os, traditionelle, middelalderlige, vederstyggelige og lignende. Ofte er der her tale om, at "de andre" omtales som værende styret af "kultur", mens "vi" (de indfødte) som regel ses som moderne, individuelle og rationelle mennesker.

Selv om relationen ontologisk og epistemologisk ikke kan defineres ud fra et enkelt kriterie, men skal ses på baggrund af en lang række forskellige typer og variationer af hierarkiserede forskelle, så får racialisering dog en særlig betydning. Racialisering er den proces, hvor kategoriseringen af de biologiske eller kulturelle kendetegn bruges til at identificere en større gruppe af befolkningen. Den kollektive identitetstilskrivning går forud for det enkelte individ, hvis motiver og handlinger tolkes ud fra gruppens træk. Denne gruppe tilskrives negativt ladede kendetegn, som bruges til at retfærdiggøre krav om sanktioner og straf. Beklædning, fremtoning, pyntegenstande og det talte sprog (inklusiv accent) indgår også i dette racialiseringsbegreb, da det som oftest udgør én enkelt gestalt, hvoraf betydningen bliver formet. Det giver således ikke mening at skille de biologiske eller fænotypiske kendetegn som hudfarve, hårtype, kindben og andre træk fra de kulturelle såsom frisure,

pyntegenstande, tøj og lignende. Racialisering udgør en legitimering af racistisk diskrimination og indbefatter at tillægge kendetegn, fremtoning, traditioner og livsstil til grupper af forskellige "andre" (Lentin 2008:xv)

Et eksempel på racialisering kan være brugen af kategorier, der hævdes at henføre til naturligt forskellige kropstyper. I en norsk sammenhæng viste en diskussion om den racialiserede term "neger" en grundlæggende norsk følsomhed over for spørgsmålet om hudfarve (Gullestad 2006). Selv om debatten i Danmark har fået en del af sin dynamik fra det moralske spørgsmål, "må man sige "neger"?", så viser intensiteten og det følelsesmæssige engagement, at der også er en stor usikkerhed og ambivalens i den hjemlige debat (Hervik og Vertelyte n.d).

Et andet eksempel på racialisering er den danske debat om det muslimske hovedtørklæde. Her reduceres kvinder med tørklæde til et aspekt af deres ydre fremtoning. Dét, at en kvinde bærer tørklæde, bliver anledningen til at drage den konklusion, at hun som person er undertrykt, hvilket samtidig understreger en naturligørelsesproces (Pedersen 2008; Lentin 2008:38).

Disse eksempler på racialisering er ikke i sig selv udtryk for racisme, men de udgør en del af racetænkningens optik.

Eksempler, der finder sted i et givent samfund, bør metodisk set altid forankres historisk. Det gælder både i tid og rum, både i nutiden men også gennem længere tidsperioder, hvor betydningen af den historiske dybde spiller ind. Det centrale i dette andet element er at identificere dét afgørende historiske moment, hvor "de andre" – udskilt gennem fattigdom, køn, etnicitet, hudfarve, religion, seksualitet el. lign. – bliver fremstillet som anderledes og uforenelige med den gruppe, man selv tilhører.

Hvis den racistiske tænkning ikke har negative konsekvenser for dem, der er genstand for tænkningen, giver det i første omgang ikke mening at behandle den som racisme.

Det tredje element i den analytiske tilgang til racisme består i at identificere magten til, på baggrund af den racialiserede underordning af mennesker og grupper, at påføre disse nogle negative konsekvenser. For at en ytring eller en handling kan betragtes som racistisk, må den skabe dominansstrukturer baseret på hierarkiserede essentialistiske racekategorier (Omi & Winant 1994:71). Spørgsmålet er, hvilken form for magt og magtposition en person har til at kontrollere adgangen til f.eks. arbejdsmarkedet, politik, landsdækkende medier, ordensmagten, hospitalsvæsenet, militæret og til at fastholde, marginalisere og systematisk udstøde udvalgte personer. Generelt kan man sige, at når magtfulde institutioner (og hegemoniske sociale grupperinger) som *Morgenavisen Jyllands-Posten*, der gennem mange år har været Danmarks største dagblad, f.eks. fremstiller danskere med pakistansk, muslimsk baggrund som ens med Talebankrigere er det et illustrativt eksempel. Eksemplet er hentet fra et af mine tidligere forskningsprojekter (2001-2002), hvor det tydeligt ses, hvordan en sådan praksis fratog etnisk danske politikere muligheder i dansk politik.

Netop i begyndelsen af 2000'erne bidrog regeringspartiet Det Radikale Venstre og *public-service*-stationen Danmarks Radio til, hvad jeg kalder en racialisering af danske politikere med muslimsk baggrund. Partiet vragede i 2001 tre unge muslimske kandidater efter, at flere medier, bl.a. Danmarks Radio, havde beskyldt dem for at være fundamentalister og sået tvivl om deres reelle hensigter med at gå ind i dansk politik. Baggrunden for mistænkeliggørelsen var DRs oplysninger om, at politikerne også var medlem af en pakistansk organisation, der angiveligt støttede Taleban. Pressenævnet fandt senere, at tv-stationen havde handlet i strid med god presseskik ved at afvise at berigtige denne oplysning (Pressenævnet 2002). I dette eksempel er alle racismens tre elementer desuden tydeligt betonet (se Hervik 2002).

På baggrund af fremstillingen af racismens tre analytiske elementer og den korte forskningshistoriske oversigt kan jeg sammenfatte racisme i en overordnet definition. Racisme er en ideologi og en diskriminerende social handling baseret på en underordnende racialisering, som er den proces, hvor biologiske kendetegn hos personer og grupper fremhæves, og hvor de andres kulturelle forskellighed naturliggøres.

Historisk fortsatte opdelingen af racer i under- og overordnede kategorier dog, også selv om race ikke længere blev set som en biologisk enhed. Således var "race" (nu i anførselstegn, hvor det ikke er tænkt som biologisk eller genetisk forankret) det racialiserede resultat af racistisk tænkning og forskelsbehandling.

Nyracisme, som jeg nu vil diskutere, er et begreb, som dukkede op i de sidste årtier af det 20. århundrede med baggrund i en ny, men tæt beslægtet og politisk retorik, der skildrer menneskelige forskelle gennem "kultur", "ethnicitet", "forskellighed" og "tilhørsforhold" i stedet for race og i betydningen af irreducerbare naturlige kendetegn ved enkeltpersoner.

Racismens varianter

Jeg har andetsteds argumenteret for, at selv om islamofobi, anti-semitisme, anti-roma og anti-muslim racisme er forskellige fænomener, så er de ikke desto mindre varianter af racisme, og som sådan trækker de på og udviser samme kendetegn som traditionel racisme (Hervik 2015). Det vil sige, at de kan betragtes ud fra de samme tre hovedkomponenter som en hvilken som helst anden form for racisme. Det er dog vigtigt at gøre opmærksom på, at "traditionel" og "ny" racisme har forskelligt fokus. Studiet af "traditionel" racisme tager udgangspunkt i selve de personer, der tilslutter sig en doktrin omkring hierarkisk inddeling af mennesker, hvad angår intelligens, civilisation og moral. "Ny"-racisme er også ideologisk baseret, men fremfor at fokusere på, om en person er racist eller ej, ser man i analysen på hvorvidt de handlinger og udsagn, som personen udøver, er racistiske.

For islamofobis vedkommende kan man fra et analytisk perspektiv sige, at det første og det andet element i min tilgang er udbredt gennem, hvad man kunne kalde et fjendebillede (Hervik 2002).

Det tredje element omfatter, som beskrevet, involvering af institutionel magt og hegemoniske sociale grupper.

Nyracisme

Nyracisme, alternativt kulturracisme eller forskellighedsracisme, er racisme, som bedst kan ses som en samtidig proces af inklusion og eksklusion, hvor det dominerende kendetegn ikke længere er en racisme baseret på europæernes ideologi om moralsk og intellektuel overlegenhed. Nyracismen bygger i stedet på en tro på kulturenes uforenelighed, som nok ofte er en reaktion på afviklingen af interne landegrænsers betydning, øget mobilitet af mennesker, varer, ideer, information og kapital, der alle bryder med nationalstaternes "naturlige orden" (Malkki 1992). Nyracismen er hjulpet godt på vej af offentligt cirkulerende forklaringsnarrativer, såsom "civilisationernes sammenstød".

Termen nyracisme blev først introduceret i 1981 af Martin Barker i en analyse af det britiske samfund. Centralt i analysen af nyracisme var forsvaret for en mytisk engelsk eller britisk måde at leve på i lyset af den politiske og sociale krise, som landet befandt sig i. Den konservative britiske nationalist Enoch Powell var en typisk repræsentant for den tilgang. Powell erklærede, at hver nation var enestående med sin egen fortid, sin egen historie, erindringer, sprog og måde at tale på; det vil sige dets egen kultur. Indvandrere, som hørte til i andre kulturer, ville således ifølge Powell aldrig kunne blive fuldstændigt britiske (Stolcke 1995). Formanden for de britiske konservative, Margaret Thatcher proklamerede i dette berømte udsagn i 1978 (året før hun blev premierminister):

Folk er faktisk ganske bange for, at dette land skal blive oversvømmet af folk med en anden kultur. Og vi ved jo, hvad briterne har gjort for demokratiet, for retskaffenhed og for hele verden, og hvis der er en frygt for, at landet bliver oversvømmet, så vil folk reagere og blive fjendtlige over for dem, som kommer ind (Stolcke 1995:3).

Et tilsvarende retorisk skifte fandt sted i Frankrig i slutningen af 1970'erne og starten af 1980'erne (Taguiff 1988), hvor det på det nærmeste paralyserede anti-racisme kampagner i et helt årti (Gibb 2003). Det stigende antal migranter i Frankrig medførte krav om, at de nytilkomne fik tildelt rettigheder til at udtrykke deres forskellighed. Rettighederne skulle være en måde at bekæmpe racisme på i det franske samfund. Det Nye Højre (Front National) svarede igen med kravet om, at folk med anderledes kultur skulle forblive hjemme, hvor man ifølge Det Nye Højre hørte til naturligt. Samtidig med dette krav hævdede Det Nye Højre den franske nations ret til at forsvare sig. Umiddelbart fordrer denne nye racisme ikke hierarkisering og overlegenhed. Den peger blot på, at de andre kulturer befinder sig på det forkerte sted. Men den

kendsgerning, at visse kulturer ikke hører til, frembringer dog en xenofobisk reaktion i værtssamfundet. Den kronologiske skelnen mellem "ny" (kulturel) og "gammel" (biologisk) racisme fører ofte til en negligering af, at de to racismer ofte eksisterer på samme tid i forskellige kombinationer og grader af explicitet.

Andre akademikere har hovedsageligt anvendt begrebet nyracisme, og tilsvarende termer som kulturracisme og forskellighedsracisme, på tiden efter 1989 (Hervik 1999a, 2011; Nieuwkerk 2004; Wren 2001; Blaut 1992; Balibar 1991). Under indflydelse af mega-begivenheder som Berlinmurens fald, Sovjetunionens sammenbrud, omstruktureringen af grænsetænkning i EU og intensiveringen af globalisering (Donnan & Wilson 1999), så kunne nyracisme og nynationalisme vokse sig stærke, styrket af lokal modstand (Gingrich & Banks 2006). Nynationalisme er den nationalisme, som bygges op inden for en stat ved at inkludere borgere, der ligner hinanden og deler forestillingen om, at de besidder et fælles kulturelt grundlag. Til forskel for disse borgere er der nogle, der ikke anses som en del af den forestilling, og som derfor søges ekskluderet (Anderson 1983). Nynationalisme baseres desuden på kravet om, at de borgere, der er inkluderet i fællesskabet, har krav på rettigheder, som borgere, der er ekskluderet fra fællesskabet, ikke har krav på. Eftersom denne inklusion-/eksklusionsdikotomi ofte falder præcist langs kulturelle eller racialiserede linjer, kan man sige, at nynationalisme og nyracisme er en del af samme fænomen (Hervik 2011) og "race" og "nation" er kategorier af samtidig inklusion og eksklusion (Miles 1993:55).

Set ud fra de personer, som er genstand for racismes perspektiv, så gør det ikke nogen forskel, om man udsættes for "racisme" eller "nyracisme", da konsekvensen er den samme. Centralt i disse processer er, at de sociale gruppers kendetegn og identitet fryses fast, gøres naturlige og bindes inden for en pseudo-biologisk defineret kulturalisme. Nyracisme fremstår nogle gange som moralsk set mere fordragelig med sit fokus på "kultur", "etnicitet" og "forskellighed" og dets intense kamp om racistiske udtryk. Det vil jeg diskutere nærmere nedenfor.

Nyracismen hviler på to hovedpåstande. I modsætning til "klassisk" racisme, anser den forskellige kulturer som værende ligeværdige, hvilket reelt gør det muligt for udøvere af nyracistisk retorik at benægte, de er racister. Den anden påstand handler om, at selv om kulturer er ligeværdige, så er de dog uforenelige. I det nyracistiske grundsyn er det således umuligt for nye migranter og indvandrere at blive en del af en ny nation. Med denne tilgang – at ethvert menneske altid er en del af én kultur, og at kulturer er naturligt bundet til geografiske lokaliteter – antages, at det vil skabe naturlige instinktive xenofobiske reaktioner, når mennesker med fremmed kultur dukker op "forkerte" eller "unaturlige" steder. Præmissen for denne naturliggørelse af kultur er, at det er naturligt at bo blandt "ens egne" og ikke ønskeligt at blande sig med andre.

Ved nærmere eftersyn er det tydeligt, at hensigten med nyracisme er at ekskludere folk med anderledes fysisk udtryk eller kultur. Arjun Appadurai advarer os om den iboende risiko, når majoriteten føler sig truet. For så vil den anfægte minoriteter, da de minder majoriteten om dens ufuldkommenhed (2006). De synlige minoriteter i Danmark *kan* således i princippet blive danske statsborgere og lade sig assimilere, men i den nyracistiske optik repræsenterer de en slags samhørighed med de forestillede truende terrorister. På den måde trækker den nationale anfægtelsesretorik på globale trusler for at understøtte truslens omfang, samtidig med at det hjemlige rum menes at blive forurennet af udenlandsk tilstedeværelse. Som Appadurai siger: "Vejen fra nationalt geni til den hellige nations sammensatte verdenssyn og videre til etnisk renhed og udrensning er forholdsvis direkte" (2006:4), idet han har Holocaust og 9/11 som sit udgangspunkt.

I denne nykonservative verdensorden vil til sidst også ideen om lighed mellem kulturerne blive opløst. "Der kan aldrig være moralsk lighed mellem vestlige demokratier og slyngelstater", som bl.a. USA's tidligere præsident George W. Bush har udtrykt det. Og det lanceres derfor som en pligt for moralsk overlegne demokratier at demokratisere slyngelstater som f.eks. Irak med våbenmagt (Hervik 2008, 2011).

Den ekskluderende nynationalisme er ikke isoleret fra den moderne nationalisme, men den indbefatter en dramatisk udvidelse af retorikken om at "fastholde varige værdier og forsvare tidsløse forhåbninger". En retorik, der genopstår i den eksistentielle frygt efter den kolde krigs ophør. I denne periode ser André Gingrich og Marcus Banks en mere tydelig egeninteresse og økonomisk chauvinisme, der igen hænger sammen med kulturel chauvinisme og ledsaget af frygten for at blive reduceret til en minoritet i eget samfund (Appadurai 2006). I de sidste årtier af det 20. århundrede er nyracisme igen og igen blevet fremhævet som den rette måde at begrebsliggøre og italesætte den sociale konstruktion af visse, uundgåelige, medfødte kendetegn, som hænger sammen med termer som "hjem", "familie", "community", "etnicitet" og "nation" (se også Betz & Meret 2009; Gullestad 2006; Comaroff 1996). Nyracisme er nærmest blevet anvendt som erstatningsord for det negativt ladede "race".

Sammenfattende kan vi se, at fem idéer eller kendetegn er tilstede i den nyracistiske retorik, som altså udgør "den racialiserede anden" for nynationalismen:

1. Forestillingen om uforenelige kulturer.
2. Forestillingen om at det er naturligt at bo blandt ens egne.
3. Forestillingen om at xenofobi er en naturlig reaktion og ikke en del af racisme eller nyracisme.
4. Idéen om at bruge andre ord end race for den betydning, som ordet race bærer med sig, eksempelvis "forskellighed" og "kultur".
5. Benægtelsen af racisme, som vi kender det op gennem historien.

Med Balibars ord kan man sige, at den racistiske konstruktion af "kulturelle andre" sker samtidig med opbygningen af et nationalt fællesskab. Konstruktionen af "kulturelle andre" er et redskab til at opbygge en fælles national identitet. Det er dog ikke al racisme, som er vokset ud af nationalisme, idet nazisme og fascisme er undtagelsen.

De racialiserede andre i dansk ny-nationalisme

De to første hovedgrupper af "kulturelle andre" i dansk nynationalisme (inklusion-/eksklusionsdiktomi) siden den kolde krigs ophør er bosniske og siden somaliske krigsflygtninge. I de tidlige 1990'ere var fokus for den nationale retorik rettet mod de bosniske flygtninge, som blev anset for "rigtige" flygtninge. Ikke desto mindre gik debatten i medierne og i Folketinget på, hvordan man kunne tage de bosniske flygtninge ind i landet, uden at de påvirkede den danske kulturelle identitet (Larsen 1997). Omkring foråret 1997 genopstod debatten. Nu med fokus på de nyankomne somaliske flygtninge og nu med argumenter om, at de var så anderledes, at de aldrig ville kunne blive danske. Hermed overtog de scenen fra de bosniske flygtninge, som da havde opnået permanent opholdstilladelse. Bosnierne og somalierne blev på det tidspunkt *ikke* anset for et problem, fordi de var muslimer. Denne ændring skete først, da flere danske medier i maj 2001 bragte "Mona Sheikh historien", hvor unge danskfødte muslimer med pakistanske forældre blev fremstillet som fjender, der havde infiltreret Det Radikale Venstre, og sammenlignet med Taleban-krigere (Hervik 2002).

Ved Folketingsvalget i november 2001 skiftede regeringsmagten til Venstre og Konservative støttet af Dansk Folkeparti, og i 2000'erne intensiveredes de populistiske angreb på "eliten" (smagsdommerne). Samtidig tog forsvaret for danske værdier til ledsaget af en nultolerance-strategi med nykonservative som forbillede mod bl.a. indvandrere (Hervik 2011; Norton 2004).

Nultolerance-strategien er oprindeligt udviklet i USA med det formål at stoppe kriminalitet fra at brede sig. Det gjorde man ved at forfølge og straffe folk hårdt for den mindste lovovertrædelse. Idéerne om nultolerance i den såkaldte "broken windows"-teori blev dog også brugt til at straffe arbejdsløse samt disciplinere de fattige og etniske minoriteter (Wacquant 2004, Wilson & Kelling 1982).

Under Muhammed-tegning-krisen førte den danske regering en nul-tolerancepolitik over for muslimerne i Danmark (Hervik 2008), hvilket indebærer, at man ikke havde til hensigt at undskylde, indgå kompromisser eller etablere dialog med muslimerne. For at fremme integrationen af muslimer i det danske samfund skærpede man tværtimod presset på dem (Boe & Hervik 2008). Statsministerens afvisning af et møde med en række ambassadører fra muslimske lande var én af indikatorerne for denne strategi. Også Jyllands-Postens lancering af karrikaturtegninger af profeten Muhammed er et eksempel på denne konfrontationsstrategi. Argumentet fra avisens daværende kulturelle

daktør Flemming Rose var, at i Danmark skal muslimer "være rede til at finde sig i hån, spot og latterliggørelse".

Forståelsen af at der findes nogle kategorier af mennesker, hvis tilstedeværelse og værdier betragtes som uforenelige med "danskhed", har således sine mediebarne milepæle.

Udviklingen af forestillingen om "uforenelighed"

I starten af 1997 gennemførte tabloidavisen Ekstra Bladet kampagnen "De Fremmede". Kampagnens hensigt var at skabe debat om, hvad avisen selv så som det mest påtrængende emne for danskerne, nemlig tilstedeværelsen af indvandrere og flygtninge. Kampagnen varede i tre måneder og fyldte 88 sider, da den blev udgivet som særtryk af avisen i juni samme år. Den blev fra starten lanceret med kravet om en debat eller en folkeafstemning om, hvorvidt Danmark fortsat skulle udvikle sig til et multietnisk samfund. Ansvarshavende redaktør Svend Ove Gade påklagede i indledningsartiklen, at befolkningen aldrig var blevet spurgt, om de ville acceptere indvandringen, den skete bare og fortsatte gennem såkaldt familiesammenføring. Som en slags forsøg på at imødekomme danskernes behov for at blive spurgt startede Ekstra Bladet derfor kampagnen, der kunne udfylde den manglende folkelige proces (Gade 1997).

Figur 1. Illustration til opfordringen: "Ja" eller "Nej" til indvandrere (Kjærsgaard 1997)

Illustrationen viser, hvordan et særdeles komplekst emne bliver reduceret til et spørgsmål om at være "for" eller "imod" tilstedeværelsen af en hue- og skægbærende mand (og andre, der ligner ham).

Kravet om en folkeafstemning dukkede også op i Folketinget. Både i 1997 og 2000 fremsatte Dansk Folkeparti lovforslag om afholdelse af en vejledende folkeafstemning med spørgsmålet om, hvorvidt Danmark skal omdannes til

et multietnisk samfund (LSF 58 og LSF 192, retsinformation.dk) Lovforslagene blev fremsat til trods for, at mange indvandrere har boet i Danmark siden slutningen af 1960'erne og er blevet danske statsborgere (Hervik 1999). Dermed efterlades afstemningen som et hypotetisk og derfor populistisk anliggende. Men som Gingrich & Banks har fremhævet i forbindelse med det østrigske Frihedspartis tilsvarende krav, så har forslaget sin værdi ved, at det kan tiltrække en masse medieopmærksomhed og muligheden for at sætte den politiske dagsorden. Det giver lejlighed til at lancere nye måder at begrænse indvandringen på og udøve statslig og social kontrol med indvandrere og flygtninge (2006:21).

I udviklingen af forestillingen om uforenelighed sættes en ny milepæl i 2001, da den nye regering med Anders Fogh Rasmussen som statsminister skyder "kulturkampen" i gang, og traditionel interessebaseret politik erstattes af værdipolitik. Nu handler det ikke længere om, hvordan midlerne i samfundet skal fordeles, men om hvilke normer og værdier der skal gælde. Strategien om at føre kulturkamp har rødder i nykonservatismen helt tilbage til Carl Schmitts ven-fjende ontologi i 1920'erne, hvor kamp og konflikt blev fejret, mens kompromis og dialog ofte blev set som en svaghed.

I mellemtiden sås antagelsen om uforeneligheden på ny i Dansk Folkepartis partiprogram (Meret 2010) samt i bogen "Danmarks Fremtid" forfattet af journalist og DF-medlem Ulla Dahlerup.

Denne udvikling skal ses i forhold til den bredere politiske udvikling i de år. I 2002 gjorde regeringen med støtte fra Dansk Folkeparti en stor politisk indsats for at lukke Center for Menneskerettigheder, Nævnet for Etnisk Ligestilling og en lang række andre råd og nævn. Strategien fik hurtigt betegnelsen "kulturkamp". I januar 2003 gjorde statsminister Anders Fogh Rasmussen ideologien tydelig i et interview i Weekendavisen:

Jeg har faktisk den opfattelse, at det at sætte dagsordenen i værdidebatten ændrer samfundet meget mere end de der lovgivningsændringer. Nu taler jeg kultur i bred forstand: Det er udfaldet af kulturkampen, der afgør Danmarks fremtid. Ikke den økonomiske politik. Ikke teknokratisk ændring af lovgivningssystemer. Det afgørende er, hvem der får held til at sætte dagsordenen i værdidebatten (Hardis & Mortensen 2003).

Rasmussen var inspireret af en kulturkamp, som havde opnået stor styrke USA i 1990'erne, og den blev nu brugt i regeringens angreb på oppositionen, 1968-generationen, de såkaldte smagsdommere og alle de "politisk korrekte" (Rasmussen 1993).

Regeringens værdi- og interessebaserede politik blev fulgt af nye initiativer, der yderligere styrkede den værdibaserede journalistik. Med en ny indsats omkring værdier lancerede *Jyllands-Posten* sin egen værdipolitik. Avisen

skiftede finkulturen ud med værdibaseret kulturjournalistik, der indeholdt debat om vaner, måder at tænke på og måder at leve på (Elkjær & Bertelsen 2006). Ifølge den ansvarshavende redaktør, Jørn Mikkelsen, fulgte avisen regeringens tre prioriteter i værdikampen, nemlig kritisk tilgang til Danmarks Radio, ekskommunister og islam (Elkjær & Bertelsen 2006). Til at styre det nye kulturkamp-initiativ kaldte *Jyllands-Posten* udenrigskorrespondenten Flemming Rose hjem fra Moskva. I april 2004 blev han kulturedaktør og leder af avisens nye indsats, der førte til publicering af de tolv omstridte Muhammed-tegninger den 30. september 2005.

Frygten for en islamisk trussel, oppositionens anerkendelse af det multikulturelle samfund samt stereotypforestillingen om 68-generationens "politisk korrekte" falder sammen og passer dermed ind i den større mobilisering af kulturkonflikt-tilgangen. I 2004 forelagde kulturminister Brian Mikkelsen så kulturprojektet Kulturkanonen, som blandt andet skulle hjælpe til med at oplyse nyankomne udlændinge om danske værdier. Kulturkanonprojektet blev etableret på syv områder: Arkitektur, design, billedkunst, teater, litteratur, film og musik. Mere end 100 danske værker blev udvalgt af ekspertkomitéer (Hervik 2012).

Mikkelsen udtalte flere gange, at kulturkanonen hang sammen med kulturkampens debat om værdier. I en tale på De Konservatives landsmøde den 25. september 2005 argumenterede han yderligere for, at den kulturelle oprustning tjente en funktion i kampen mod muslimsk fundamentalisme, og at kulturkanonen skulle bruges til at lære indvandrere og efterkommere om dansk kultur og danske værdier (Hervik 2011). Kulturkanonen blev publiceret den 24. januar 2006, umiddelbart før Muhammed-karikaturkrisen for alvor blev globaliseret og voldelig.

Andre milepæle foruden kulturkampen er udviklingen af, hvad bedst kan kaldes "tolerancens afslutning" og udbredelsen af fortællingen om "multikulturalismens krise". Særlig genstand for international interesse og intern debat i denne forbindelse skal nævnes begrænsninger på, hvem bosiddende i Danmark kan gifte sig med samt tilhørskravet (se Rytter & Hervik 2004).

Sammenfattende kan man sige, at den reelle debat vedrørende indvandrere og flygtninges ret og pligter i Danmark blev reduceret til en simpel idé om at være "for" eller "imod" visse befolkningsgrupper og deres kultur. I den proces bliver personer, der er genstand for debatterne, og om hvis tilstedeværelse danskerne skal stemme for eller imod, racialiseret. Det vil her sige, at fremtoning, traditioner og livsstil anses for at være en uforenelig forskellighed (Lentin 2008:xv; se også Betz & Meret 2009).

Konklusion

Studiet af racisme og racialisering i Danmark er en kompleks og delikat affære, der er iklædt stærke moralske og politiske interesser og følelser. Imidlertid bør dette ikke være en undskyldning for forskere til at undlade at beskæftige

sig med det. Også tabu-belagte fænomener, som mange – både akademikere, debattører, politikere og kommunikationsrådgivere – måske helst vil ignorere eksistensen af i Danmark, skal undersøges fagligt. Desuden har Danmark en menneskerettighedsforpligtigelse til aktivt at bekæmpe diskrimination og racisme.

På baggrund af mange års forskning i danske forhold, begrebsstudier og indskrivning i den internationale faglitteratur når jeg i denne artikel frem til tre basale konstituerende elementer, som skal anvendes, når begivenheder og processer undersøges for at fastslå, om de indeholder racisme: En nationalt forankret "os-dem"-dikotomi som udbredt grundforståelse; racialisering af forholdet mellem "os" og "dem"; samt magten til at omsætte dette i konkret diskrimination.

Racisme er, som beskrevet tidligere, en ideologi og diskriminerende handling, der er baseret på en underordnende racialisering af en bestemt gruppe mennesker i samfundet, og som samtidig bruges til at anfægte deres tilstedeværelse i landet og begrænse deres adgang til fællesgoder. Racialiserende handlinger hænger sammen med betoningen af nationalistiske værdier. Disse værdier fremmer samfundets sammenhængskraft ved at ekskludere "fremmede" udefra, f.eks. flygtninge og indvandrere, samtidig med at netop racialisering og racisme benægtes eller nedtones.

Litteratur

- Anderson, Benedict 1983: *Imagined Communities: Reflections on the Origin and Spread of Nationalism*. Rev. udg. London: Verso.
- Andreassen, Rikke 2007: *Der er et yndigt land. Medier, minoriteter og danskhed*. København: Tiderne Skifter.
- Andreassen, Rikke & Anne Folke Henningsen 2011: *Menneskeudstilling. Fremvisninger af eksotiske mennesker i Zoologisk Have og Tivoli*. København: Tiderne Skifter.
- Alexander, Claire 2004: "Writing Race: Ethnography and the Imagination of the Asian Gang", i Appadurai, Arjun 2006: *Fear of Small Numbers: an Essay on the Geography of Anger*. Durham: Duke University Press.
- Anthias, Floya 2012: "Intersectional what? Social Divisions, Intersectionality and Levels of Analysis". *Ethnicities*, 13, 1:3-19.
- Balibar, Etienne 1991: "Is there a "Neo-Racism"?", i Balibar, Etienne & Immanuel Wallerstein (red.): *Race, Nation, Class: Ambiguous Identities*. Verso: New York og London.
- Banks, Marcus & André Gingrich 2006: "Introduction: Neo-Nationalism in Europe and Beyond", i Gingrich, André & Marcus Banks (red.): *Neo-Nationalism in Europe and Beyond: Perspectives from Social Anthropology*. Oxford: Berghahn Books.
- Banton, Michael 2000: "The Idiom of Race", i Back, Les & John Solomos (red.): *Theories of Race and Racism: a Reader*. London: Routledge.
- Barker, Martin 1981: *The New Racism: Conservatives and the Ideology of the Tribe*. Junction Books: London.
- Baumann, Gerd 1999: *The Multicultural Riddle: Rethinking National, Ethnic, and Religious Identities*. Routledge: New York og London.

- Bech, Henning & Mehmet Ümit Necef 2013: *Er danskerne racister? Indvandrerforskningens problemer*. København: Frydenlund.
- Betz, Hans-Georg & Susi Meret 2009: "Revisiting Lepanto: the Political Mobilization against Islam in contemporary Western Europe". *Patterns of Prejudice*, 43, 3-4:313-334.
- Blaut, James M. 1992: "The Theory of Cultural Racism". *Antipode* 24, 4:289-299.
- Boas, Franz [1940] 1982: *Race, Language, and Culture*. Chicago: University of Chicago Press.
- Boe, Carolina Sanchez & Peter Hervik 2008: "Integration through Insult", i Eide, Elisabeth et al. (red.): *Transnational Media Events: The Mohammad Cartoons and the Imagined Clash of Civilizations*. Göteborg: Nordicom.
- du Bois, William E. B. 1940: *Dusk of Dawn: an Essay toward an Autobiography of a Race Concept*. Transaction Publishers: New Brunswick, N.J.
- Boisen, Sophie & Peter Hervik 2013: "Danish Media Coverage of 22/7". *Nordic Journal for Migration Research*, 3, 4: 197-204. <http://www.degruyter.com/view/j/njmr.2013.3.issue-4/njmr-2013-0012/njmr-2013-0012.xml?rskey=xt7WOQ&result=2> (læst 7. november 2014).
- Brown, Wendy 2008: *Regulating Aversion*. Princeton, N.J.: Princeton University Press.
- Comaroff, John L. 1996: "Ethnicity, Nationalism, and the Politics of Difference in an Age of Revolution", i Wilmsen, Edwin N. & Patrick McAllister (red.): *The Politics of Difference: Ethnic Premises in a World of Power*. Chicago: University of Chicago Press.
- Donnan, Hastings & Thomas M. Wilson 1999: *Borders: Frontiers of Identity, Nation and State*. Oxford: Berg.
- Elkjær, Jakob & Anja Bertelsen 2006: "Kulturkamp på kulturgangen". *Journalisten*, 5. <http://www.journalisten.dk/kulturkamp-pa-kulturgangen> (læst 2. november 2009).
- Eriksen, Thomas Hylland 2001: *Small Places, Large Issues: an Introduction to Social and Cultural Anthropology*. London: Pluto Press.
- Ferber, Abby L. 2012: "The Culture of Privilege: Color-blindness, Postfeminism, and Christonormativity". *Journal of Social Issues*, 68, 1:63-77.
- Gade, Sven Ove 1997: "Danskerne og De Fremmede". *Ekstra Bladet*, 31 marts 1997.
- Gibb, Robert 2003: "Anti-Racism, Citizenship and Integration in Contemporary France", i Herrmann, P. (red.): *Between Politics and Sociology: Mapping Applied Social Studies*. New York: Nova Science Publishers.
- Gingrich, André & Marcus Banks (red.) 2006: *Neo-Nationalism in Europe and Beyond: Perspectives from Social Anthropology*. Berghahn Books: Oxford.
- de Gobineau, Joseph-Arthur 1853-1855: *Essai sur l'inégalité des races humaines*. Paris: Editions Pierre Belfond.
- Gullestad, Marianne 2006: *Plausible Prejudice*. Oslo: Universitetsforlaget.
- Hardis, Arne & Hans Mortensen 2003: "Kulturkamp". *Weekendavisen*, 17. januar.
- Hervik, Peter 1995: "Don Iz har Ondt i Maven". *Tidsskriftet Antropologi* 31:65-80.
- Hervik, Peter 1999a: *Den generende forskellighed. Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Hans Reitzels forlag.
- Hervik, Peter 1999b: "Ny-racisme – politisk og folkelig", i Hervik, P. (red.): *Den generende forskellighed. Danske svar på den stigende multikulturalisme*. København: Hans Reitzels forlag.

- Hervik, Peter 2002: *Mediernes muslimer. En antropologisk undersøgelse af mediernes dækning af religioner i Danmark*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Hervik, Peter 2008: "The Original Spin and its Side Effects: Freedom Speech as Danish News Management", i Eide, Elizabeth, Risto Kunelius & Angela Phillips (red.): *Transnational Media Events. The Mohammed Cartoons and the Imagined Clash of Civilizations*. Göteborg: Nordicom.
- Hervik, Peter 2011: *The Annoying Difference. The Emergence of Danish Neonationalism, Nenoracism, and Populism in the Post-1989 World*. New York og Oxford: Berghahn Books.
- Hervik, Peter 2012: "Ending Tolerance as a Solution to Incompatibility: The Danish "Crisis of Multiculturalism"". *European Journal of Cultural Studies*, 15, 2:211-225.
- Hervik, Peter 2014: "Cultural War of Values: The Proliferation of Moral Identities in the Danish Public Sphere", i Tripathy, Jyotirmaya & Sudarsan Padmanabhan (red.): *Becoming Minority: how Discourses and Policies Produce Minorities in Europe and India*. New Delhi: Sage.
- Hervik, Peter 2015: "Xenophobia and Nativism", i Hannerz, U. & D. Boyer (red.): *International Encyclopedia of the Social and Behavioral Sciences, Anthropology*, 2. udg. Amsterdam: Elsevier.
- Hervik, Peter & Mante Vertelyte n.d.: "The Danish Negro Debate". Unpublished manuscript.
- Hervik, Peter & Rikke Egaa Jørgensen 2002: "Danske benægtelser af racisme". *Sociologi idag* 32, 4:83-102.
- Hussain, Mustafa; Ferruh Yilmaz & Tim O'Connor 1997: *Medierne, minoriteterne og majoriteten. En undersøgelse af nyhedsmedier og den folkelige diskurs i Danmark*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Jacobsen, Sara J.; Tina Gudrun Jensen, Kathrine Vitus & Kristina Weibel 2012: *Analysis of Danish Media Setting and Framing of Muslims, Islam and Racism*. København: SFI-Det nationale forskningscenter for velfærd. <http://www.ces.uc.pt/projectos/tolerance/pages/en/publications/working-papers/march-2012.php> (læst 13. September 2012).
- Jagd, Christina B. 1997: *Når fordomme bliver til racediskrimination*. København: Dokumentations- og rådgivningscentret om racediskrimination.
- Justesen, Pia 2003: *Racisme og diskrimination. Danmark og menneskerettighederne*. København: Akademisk Forlag.
- Jørgensen, Signe Kjær 2011: "Sharia og dødsstraf: et indblik i komplekse troværdighedsbetingelser", i Pedersen, Marianne Holm & Mikkel Rytter (red.): *Islam og muslimer i Danmark: religion, identitet og sikkerhed efter 11. September 2001*. København: Museum Tusulanum.
- Kjærsgaard, Pia 1997: "Spørg danskerne". *Ekstra Bladet*, 22. April.
- Kvinder, Køn og Forskning* 2008: Hvidhed. Temanummer. Nr. 4.
- Koch, Lene 1996: *Racehygiejne i Danmark 1920-56*. København: Gyldendal Forlag.
- Lentin, Alana 2008: *Racism. A Beginner's Guide*. Oxford: Oneworld.
- Malkki, Liisa 1992: "National Geographic: The Rooting of Peoples and the Territorialization of National Identity among Scholars and Refugees". *Cultural Anthropology*, 7, 1:24-44.
- Memmi, Albert 1992: *Rassismus*. Hamburg: Europäische Verlagsanstalt.
- Meret, Susi 2010: *The Danish People's Party, the Italian Northern League and the Austrian Freedom Party in a Comparative Perspective: Party Ideology and Electoral Support*. Ph.d.-afhandling, Aalborg Universitet.

- Larsen, John Aggergaard 1997: "Bosniske krigsflygtninge i dansk offentlighed". Rapport. København: Københavns Universitet.
- Miles, Robert 1993: *Racism after "Race Relations"*. London: Routledge.
- van Nieuwkerk, Karin 2004: "Veils and Wooden Clogs don't go Together". *Ethnos*, 69, 2:229-246.
- Norton, Anne 2004: *Leo Strauss and the Politics of American Empire*. New Haven: Yale University Press.
- Omi, Michael & Winant, Howard 1994: *Racial Formation in the United States. From the 1960s to the 1990s*. New York og London: Routledge.
- Pedersen, Linda Lund 2008: "Kønsforskelle og neutralitet – danske tørklædedebatter set gennem Luce Irigarays teori om kønsforskelle og den anden". *Kvinder, Køn & Forskning* 4:38-49.
- Petersen, Lene Myong 2009: *Adopteret: Fortællinger om transnational og racialiseret tilblivelse*. Ph.d.-afhandling. København: Danmarks Pædagogiske Universitetskole, Aarhus Universitet.
- Postill, John 2013: "The Multilinearity of Protest: Understanding New Social Movements through their Events, Trends and Routines". Melbourne: RMIT. <http://johnpostill.com/2013/10/19/the-multilinearity-of-protest/> (læst 7. november 2014).
- Pressenævnet 2002: Kendelse fra Pressenævnet. Sag nr. 67/2001 Idara Minhaj ul Quran ved næstformand Babar Baig mod Danmarks Radio, February 6.
- Rasmussen, Anders Fogh 1993: *Fra socialstat til minimalstat. En liberal strategi*. København: Samleren.
- Rehof, Lars Adam 1995: *Race og ligebehandling – om dansk og international ret*. København: Nævnet for Etnisk Ligestilling.
- Røgilds, Flemming 2002: "Den nye racisme: aktører, forhistorie, modstrategier". *Dansk Sociologi*, 13, 3:101-111.
- Sayyid, Salman 2003: *A Fundamental Fear: Eurocentrism and the Emergence of Islamism*. London: Zed Books.
- Schmitt, Carl [1932] 1996: *The Concept of the Political*. Chicago: University of Chicago Press.
- Spears, Barbara & Jette Kofoed 2013: "Transgressing research binaries: Youth as Knowledge Brokers in Cyberbullying Research", i Smith, Peter K. & Georges Steffgen (red.): *Cyberbullying through the New Media: Findings from an International Network*. Hove: Psychology Press.
- Stolcke, Verena 1995: "Talking Culture: new Boundaries, new Rhetorics of Exclusion in Europe". *Current Anthropology*, 36,1:1-24.
- Taguiff, Pierre-André 1988: *La Force du Préjugé*. Paris: La Découverte.
- Trouillot, Michel-Ralph 1991: "Anthropology and the Savage Slot", i Fox, Richard (red.): *Recapturing Anthropology: Working in the Present*. Santa Fe, New Mexico: SAR Press.
- Turner, Terence 1993: "Anthropology and Multiculturalism: What is Anthropology that Multiculturalists should be Mindful of it?" *Cultural Anthropology*, 8, 4:411-29.
- Wacquant, Loïc 2004: "Penal Truth Comes to Europe: Think Tanks and the Washington Consensus on Crime and Punishment", i Gilligan G. & Pratt J. (red.): *Crime, Truth and Justice*. Cullompton: Willan.

- White, Richard 2005: "Herder: On the Ethics of Nationalism". *Humanitas* 18, 1:166-181.
- Viswesvaran, Kamala 1998: "Race and the Culture of Anthropology". *American Anthropologists*, 100, 1:70-83.
- Wikan, Unni 1995: *Mot en ny norsk underklasse: innvandrere, kultur og integrasjon*. Oslo: Gyldendal.
- Wodak R. & M. Reisigl 1999: "Discourse and Racism: European Perspectives". *Annual Review of Anthropology*, 28:175-200.
- Wilson, James Q. & George L. Kelling 1982: "Broken Windows: The Police and Neighborhood safety". *The Atlantic Monthly* (March): 29-38.
- Wolf, Eric 1982: *Europe and the People without History*. Berkeley, Los Angeles og London: University of California Press
- Wren Karen 2001: "Cultural Racism: Something is Rotten in the State of Denmark". *Social and Cultural Geography*, 2, 2:141-162.